

A IV. téma: a neveléstudomány helyzete, feladatai, intézményei és más tudományokkal való kapcsolatai. Főként ez utóbbi keltheti fel joggal a könyvtárosok érdeklődését. Az olvasáspedagógiai kutatások termékenyítőleg hathatnak a könyvtárak tevékenységére, másrészt az iskolán kívüli könyvtárak sok értékes adalékkal járulhatnak hozzá a vizsgálódásokhoz. Aligha lenne szabad hosszú ideig elhanyagolni ilyen irányú közös tudományos kutatások megindítását.

Talán ennyi is elegendő arra, hogy a könyvtárak és a könyvtárosok felfigyeljenek az V. Nevelésügyi Kongresszus dokumentumaira. Alapos tanulmányozásuk, az ebből leszűrt könyvtári konzekvenciák, de főként azok mielőbbi megvalósítása nemcsak a nevelésügyet, hanem az egész magyar közművelődést szolgálná.

Hozzászólások a felszabadulás utáni magyar könyvtárügy kronológiájához

Röviddel lapunk 1970. évi 1. számának megjelenése után megérkeztek az első visszhangok a BEREZKY László által összeállított kronológiára (KF 1970, 1.sz. 5-36.p.). Sajnos, e számunk zártáig olyan kevés idő maradt, hogy még mindig csak az "első" visszhangokról számolhatunk be.

Elsősorban azt kell megemlítenünk, hogy a szerkesztő bizottság egyöntetűen helyteleníti a 32. oldalon található alcim megfogalmazását: "A műszaki-gazdasági dokumentáció leválik a könyvtárügyről".

Hogy mi hiányzik a kronológiából, arra nézve - kérésünknek megfelelően - sok megjegyzést kaptunk. Mindegyiket köszönettel vettük. Anyagunk tárgyi gazdagításán kívül arra is figyelmeztetnek, hogy világosan meg kell fogalmaznunk a kronológia összeállításában követett elveket. (Ezeket az elveket természetesen változtatni is lehet, ha - amint reméljük - sor kerül, más keretek között, annak új, bővített kiadására.)

a) Az összeállítót többé-kevésbé kötötte a cikk előirányzott terjedelme (amelyet így is alaposan túllépett). Nem vehetett be minden adatot, amelyet általában érdekesnek, fontosnak tartott; bizonyos "nagyságrenden" belül kellett maradnia, az egész magyar könyvtárügyre jellemző tények bizonyos szűk körében. E kör meghúzása természetesen nem sikerülhetett egészen szabályosra - kimaradtak belőle valóban elsőrendű jelentőségű tények, s belekerültek olyanok, amelyekhez hasonló nagyságrendű bőven lehetne találni a tudatosan mellőzöttek között.

b) Nem az egyedi intézmények, hanem a típusok fejlődésének érzékeltetésére törekedett az összeállítás. Ezért van az, hogy pl. a megyei könyvtárak 1952. évi szervezése kapcsán csak az elsőnek és az utolsónak a felavatását említi. Ezt a tendenciát tükrözi a mutató felépítése is: egyetlen egyetemi vagy megyei könyvtár sem szerepel benne önállóan; személynév is csak egy-egy olyan műnek a szerzőjeként, amelyet a kronológia összeállítója a maga műfajában

uttörőnek ítélte (a Kossuth-díjas könyvtárosokat pl. csak globálisan említi a mutató, á l t a l á b a n a könyvtári munka elismerésének ilyen formáját emelve ki).

✱

REJTŐ István, az MTA Könyvtárának mb. igazgatója, ezt írja a kronológiáról:

... az MTA Könyvtárával és a hozzá tartozó hálózati könyvtárakkal szűkmarkuan bánt az összeállító... A "Kronológia" által számbavett tényekhez tartozónak érzem a következőket:

1949. dec. 15. - Az 1949. évi XXVII. törvény, amely az Akadémia újjászervezését megfogalmazta, foglalkozott az Akadémiai Könyvtárral is, fő feladatuként jelölte meg az Akadémia keretei közt folyó tudományos kutatások támogatását. A Könyvtár legsajátosabb feladatuként a magyar tudományos szakirodalom, mindenekelőtt a hazai akadémiai kiadványok külföldi cseréjének fejlesztését írta elő.

1951 folyamán megnyílt az Akadémiai Könyvtár nemzetközi szempontból is jelentős Keleti Gyűjteménye.

1954 tavaszán indult meg a Könyvtár Kézirattára és Régi Könyvek gyűjteményében a hazánkban első nagyszabású, tudományos alapokra fektetett könyvkonzerváló akció.

1963. szept. 27. - Az MTA elnöksége határozatával létrehozta a Könyvtár szervezetében az Akadémiai Levéltárat.

A közzétett "Kronológiá"-ból visszakövetkeztethető szerkesztési elvekből következik, hogy nem kaptak helyet az alábbi tények:

1949. október. - Az MTA Elnöksége létrehozta az Irodalomtudományi Dokumentációs Központot, amelynek feladata volt a nemzetközi szakirodalom feldolgozása és az összegyűjtött anyag szelektív közlése (Irodalomtudományi Értesítő, Bibliográfiai Figyelő).

1952 folyamán az MTA Elnökségének utasítására az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának szervezetében megalakult a kandidátusi és doktori disszertációk teljes anyagát felölelő különgyűjtemény.

1953 tavaszán létrejött az MTA Könyvtárának mikrofilmtára és fotolaboratóriuma.

1956-ban megindult a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei c. kiadványsorozat, amely idén túlhaladja a 60. számot.

1968. december. - Megkezdte működését a Rank Xerox 914, majd egy fél év múlva egy Rank Xerox 920-as gépet üzemeltető Reprográfiai Szolgálat, amely összakadémiai célokra alárendelve önköltségi áron készít másolatokat az akadémiai kutatás számára.

Gyarapíthatnám a hiányolt tételek számát, de az átnézés során az is kitűnt, hogy más könyvtárügyi események is hiányoznak a kronológiából. Így

az OKK és ODK által rendezett első háromhónapos könyvtárosi és dokumentalista tanfolyam;

az ETO első magyar nyelvű táblázatának 1949. évi megjelenése (az összeállításban csak a 4. kiadás szerepel);

az országos könyvtártörténeti kutatások helyzetéről rendezett ankét;

az új szovjet osztályozási rendszert megvitató ankét;

a mintakatalógus megjelenése;

a megyei könyvtárak feldolgozó munkájának megindítására szervezett brigádmozgalom;

az OSzK kétéves tanfolyama egyetemet és főiskolát nem könyvtárszakon végzett könyvtárosok számára.

...Módszertanilag helyes lett volna, ha egy-egy mozzanat megjelenésekor, amennyiben annak folytatása, megváltozása vagy lezárása a későbbiekben felmerül, ezt a tényt valamilyen formában jelezné a kronológia. Ugyanigy a megszűnés vagy változtatás stb. dátumánál utalni lehetne a korábbi előfordulás időpontjára.

Amit jeleztem, ... csupán azt kívánja érzékeltetni, hogy érdemes volna egy nagyobb terjedelmű, így nagyobb teljességre törekvő kiadványban közzétenni könyvtárügyünk negyedszázados kronológiáját.

*

RÓZSA György, az MTA Könyvtárának igazgatója, aki jelenleg a Palais des Nations könyvtárát vezeti, Genfből reagált kérésünkre:

Az IATUL budapesti ülése megemlítve, a CIDSS-é, a FID C/3-é miért nem? Kimaradt a "Külföldi tanulmányutak", hasznos kiadvány volt. Fontosabb tisztségek nemzetközi szakmai szervezetekben (pl. a FID magyar alelnöke)? Könyvtári-tájékoztatási vonatkozású kandidátusi disszertációk? "Könyv és könyvtár a magyar társadalomban"? Egyáltalán ötletszerű a művek citálása; kimaradt pl. Polzovics munkája, az első dokumentációs kézikönyv, Szilágyi-é a munkáskönyvtárakról stb.; mi a válogatás kritériuma?

A könyvtári reprográfia kezdetei és első eredményei Magyarországon (mikrofilm, mikrolap az MTA-n)?

A kronológia érdekes, hasznos, de talán egyben-másban kiegészíthető.

*

CSÜRY István, a KLTE Központi Könyvtárának igazgatója, kénytelen volt megállapítani, hogy erről a könyvtárról nem tesz említést a kronológia. Pedig:

... A felszabadulás utáni első - ma is folyamatosan megjelenő - könyv- és könyvtártörténeti, ill. elméleti orgánomot mi indítottuk, Évkönyvünk személyében (1953); e kiadvány címe 1967-ben "Könyv és könyvtár" lett. 1957-ben tájankétot tartottunk a vidék szakkönyvtári ellátása tárgyában (innen indult ki a ma már hivatalossá vált regionális könyvtári koncepció). 1961-ben országos ankétot rendeztünk a szocialista tudományos könyvtár lényege, jellege, mibenléte tárgyában; az ankét referátuma sok-

sorozásban megjelent. Meg lehetne említeni a tudományos könyvtárak közötti első munkaversenyt, amit 1949-ben mi kezdeményeztünk s a Pécsi és Szegedi Egyetemi Könyvtárral folytattunk...

*

1963. ápr. 1-én a Veszprém megyei Kővágóörsön megalakult az ország első (kis vagy falu-) körzeti könyvtára - írja kronológiánk kiegészítéséül KERTÉSZ Károly, a talpai városi és járási könyvtár igazgatója, mellékelve a körzeti könyvtárat ismerető füzetet.

*

Köszönjük a hozzászólásokat - várjuk a továbbiakat!

kulfoldi hírek x kulfoldi hírek x kulfoldi hírek x kulfoldi hírek

A DAINTON-JELENTÉST elvben elfogadta az angol kormány. Előreláthatólag 1971-ben felállítják a Nemzeti Könyvtári Hatóságot, amely - a jelentés alap gondolatának megfelelően - egységes szervezetbe foglalja a nagy országos könyvtárakat. Az egységesítés egyik konkrét eredménye az lesz, hogy közös épülettömböt emelnek a British Museum Könyvtárának és az Országos Természettudományi és Találmányi Könyvtárnak (NRLSI) az elhelyezésére. (Liaison, 1970. május.)

AZ ÜZEMI KÖNYVTÁRAK helyzetét kérdőívekkel mérték fel 1969-ben az NSZK-ban. Nem mindenki küldte vissza a kérdőívet, így csak 326 könyvtárról szereztek adatokat. Ezek 1968-ban 1,3 millió dolgozót láttak el, 1,7 millió kötettel rendelkeztek (96 könyvtár 5000-nél több kötettel). A kölcsönzések száma megközelítette a 4 milliót, ebből több mint 1 millió az ismeretterjesztő és szakkönyv. 256 könyvtár szabadpolcos, 54 zártpolcos, a többi egyes rendszerben dolgozott. 122 könyvtárnak volt főhivatású vezetője. (Documentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 1970. 3. sz.)

ETO-JELZETES TEZAUROSZT ad ki a vizügyi dokumentáció szakterületéről a Deutsche Dokumentations-Zentrale Wasser. A tezaurusz több mint 5000 szakkifejezést tartalmaz, három oszlopban elhelyezve: a betűrendben sorakozó, ETO-jelzettel ellátott német kifejezések mellett angol és francia megfelelőjük áll. Külön angol és francia nyelvű betűrendes index utal a német nyelvű jegyzék adataira. A kiadvány az év közepén jelenik meg, az "Order system for the documentation water" II. részeként. (FID News Bulletin, 1970. 4. sz.)

TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁJÉKOZTATÁSI világrendszer (UNISIST) létrehozásának lehetőségéről tárgyalt 1969 decemberében, Párizsban az Unesco és az ICSU (International Committee of Scientific Unions) közös Központi Bizottsága. Megtárgyalták az UNISIST-nek a francia J.C. Gardin által kidolgozott vázlatos tervezetét, valamint két ehhez kapcsolódó tervezetet a természettudományi periodikumok világ-regiszteréről és az osztályozási rendszerek összehasonlító vizsgálatáról. A bizottság leszögezte, hogy a rendszert a jelenlegi természettudományi tájékoztatási rendszerek önkéntes együttműködéséből kiindulva kell kiépíteni; anyagát nem lehet mereven elválasztani sem a technológia, sem a társadalomtudományok anyagától. Az UNISIST gyakorlati megvalósítása felé döntő lépést tesznek 1971-ben, kormányközi konferencia rendezésével. (Bibliography, Documentation, Terminology, 1970. 2. sz.)

A KIELÉGÍTETLEN KÉRÉSEKET elemezte a Kaliforniai Egyetem Berkeley-i központi könyvtárának vizsgálata. Az esetek 21,8 %-ában saját hibájából nem kapta meg a könyvet az olvasó, mert rosszul írta a jelzetét, illetve nem találta meg a polcon, bár a helyén volt. Egyéb hibaforrások: rossz helyre osztották vissza a könyvet (2,2 %), a raktáros nem találta meg, bár a helyén volt (2,34%), már visszakerült a könyvtárba, de még nem ért a helyére (1,09 %). Könyvtárközi kölcsönzés útján 16 000 kötet került ki a könyvtárból, de ezek hiánya csak 0,84 %-ban volt oka a kérések elutasításának. (Library Journal, 1970. 5. sz.)